

4.Upravlenie innovaciyami: Uchebnik dlya vuzov / Barancheev V.S., Mishin V.A., Maslennikova N.K. Moscow, Vysshee obrazovanie, 2009, 711 p.

5.Xajnish S. V., Tokareva N. Yu. Upravlenie izmeneniyami i mexanizm aktivnogo razvitiya predpriyatiya. Moscow, Roxos, 2003, 152 p.

Надійшла 03.04.2015; рецензент: д. е. н. Ведерніков М. Д.

УДК 364

С. В. КАНДИБА

Національний університет Державної податкової служби України

ВИКОРИСТАННЯ ПОДАТКОВИХ ПІЛЬГ ПІДПРИЄМСТВАМИ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ІНВАЛІДІВ

В статті розглянуто проблему працевлаштування інвалідів. Проаналізовано нормативно-законодавчу базу, що регламентує можливості діяльності підприємств, заснованих громадськими організаціями інвалідів. Оцінено ефективність податкових пільг та інших державних важелів регулювання працевлаштування інвалідів.

Ключові слова: інваліди, громадські організації інвалідів, податкові пільги.

S. V. KANDYBA

National University of State Tax Service of Ukraine

USING TAX BENEFITS OF PUBLIC ORGANIZATIONS OF DISABLED PERSONS

Government policy of support of disabled is inefficient, so requires modernization. State funds allocated to support statutory activities of invalids public organizations is disabled, and millions of direct support and tax incentives for businesses disabled and not allow persons with disabilities to realize their rights to participate in public life and the right to work in accordance with international standards. Politics promote employment of disabled people are unable to provide jobs for the disabled, as employed 1.3% of persons with disabilities. The number of new jobs is 0.1% of the demand, and jobs entrepreneurs is dominated. Receiving benefits for companies that employ disabled people possible in the following types of taxes: income tax income tax; of VAT; land tax. For comparative performance indicators support tools help enterprises employment of disabled persons with disabilities are the most costly. Employment in the open labour market is the most effective tool, as it needs minimal state expenditures. Quite effective is to provide a one-time unemployment benefits to open a business, as it involves the use of insurance funds funding for training the unemployed.

Keywords. disabled, invalids public organizations, tax incentives.

Постанова проблеми. Сьогодні кожен 18-й українець живе з інвалідністю. Загальна чисельність людей з особливими потребами сягає 2,8 млн, або 6,1% населення країни. Із них працевлаштовані більше 755 тисяч, або майже 27%. Стандарти Міжнародної організації праці передбачають працевлаштування 50% від загальної чисельності інвалідів в країні, тобто мало б бути працевлаштовані 1,4 млн інвалідів. Навіть, якщо враховувати лише чисельність інвалідів працездатного віку, на порядку денному стоїть питання якості працевлаштування, ефективності та доступності державної підтримки інвалідів.

Чинна державна політика є неефективною та потребує негайної модернізації. В середньому 30–50 млн грн, які спрямовуються на підтримку статутної діяльності громадських організацій інвалідів, а також сотні мільйонів прямої підтримки та податкових пільг для підприємств інвалідів не дають достатніх можливостей реалізувати право інвалідів на участь у громадському житті, а також право на працю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковою розробкою питань соціального захисту інвалідів займається низка науковців. Серед вітчизняних науковців та практиків слід виділити М. Авраменка, С. Богданова, Н. Бондар, Н. Борецьку, М. Кравченко, Н. Крещенко, Е. Лібанову, О. Макарову, С. Мельника, К. Міщенко, В. Скуратівського, В. Сушкевича, І. Ярошенко та інших. Зазначена проблема знаходиться також в центрі уваги фахівців Інституту соціальної роботи та управління Національного педагогічного університету ім. М. Драгоманова, Державної установи НДІ соціально-трудова відносин, Всеукраїнського центру професійної реабілітації інвалідів, Національної Асамблеї інвалідів України, Фонду соціального захисту інвалідів та Департаменту в справах інвалідів Міністерства праці та соціальної політики України.

Метою статі є дослідження проблеми працевлаштування інвалідів, аналіз ефективності заходів держави щодо її вирішення, зокрема надання податкових пільг підприємствам, заснованими інвалідами.

Основна частина. Держава завжди, у міру можливостей, дбала про людей з обмеженими можливостями, шляхом надання їм певних виплат, стимулюючи та підтримуючи формування громадських організацій інвалідів, надаючи можливість отримання податкових пільг і переваг під час державних закупівель та інших. Однак, зазначені виплати є недостатніми в умовах високих темпів інфляції та девальвації, а процес отримання та використання пільг досить часто є довгим, та, в багатьох випадках, безрезультатним. Тому вкрай важливим є підтримка соціально активної позиції інвалідів шляхом роз'яснення їх прав, підтримки їх самоорганізації та створення підприємств шляхом використання наданих законодавством України можливостей з отримання переваг у господарській діяльності, в тому числі за

рахунок використання податкових пільг та інших переваг у проведенні господарської діяльності.

Слід відмітити, що чинна нормативно-правова база, що регламентує ключові моменти життя та діяльності інвалідів, їх права та можливості, досить розвинена. Так, у Законі України «Про реабілітацію інвалідів [1]», містяться основні засади створення правових, соціально-економічних, організаційних умов для усунення або компенсації наслідків, спричинених стійким порушенням здоров'я організму, функціонування системи підтримання інвалідами фізичного, психічного, соціального благополуччя, сприяння їм у досягненні соціальної та матеріальної незалежності, а також у Конвенції про права інвалідів, затверджену Законом України «Про ратифікацію Конвенції про права інвалідів і Факультативного протоколу до неї». «Національний план дій з реалізації Конвенції про права інвалідів на період до 2020 року», затверджений кабінетом міністрів України від 1 серпня 2012 р. № 706, деталізував заходи, що проводяться для забезпечення реалізації прав і задоволення потреб інвалідів, поліпшення умов їх життєдіяльності згідно з Конвенцією про права інвалідів.

Серед різноманіття законодавчих актів України виділяється «Правова абетка для інвалідів», де доступно викладено основні права та можливості інвалідів [2]. Основи соціальної захищеності інвалідів в Україні і гарантування їм рівних з усіма іншими громадянами можливостей участі в економічній, політичній і соціальній сферах життя суспільства, створення необхідних умов, які дають можливість інвалідам ефективно реалізувати права та свободи людини і громадянина та вести повноцінний спосіб життя згідно з індивідуальними можливостями, здібностями й інтересами містяться в Законі України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні». Також слід враховувати вимоги та пільги щодо діяльності підприємств інвалідів і підприємств громадських організацій інвалідів, що викладені у Податковому кодексі України, Порядку надання дозволу на право користування пільгами з оподаткування для підприємств та організацій громадських організацій інвалідів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 08.08.2007 № 1010 та інших нормативно-правових актах.

Незважаючи на досить сприятливу нормативно-законодавчу базу для працевлаштування інвалідів на практиці ситуація залишається невтішною. У 2013 році статус безробітного мали 40,9 тис. інвалідів. Ще 2,1 тис. інвалідів перебували на обліку в Державній службі зайнятості (ДСЗ), але мали статус безробітних [3]. Таким чином, послугами ДСЗ скористались 43 тис. інвалідів, або 4,5% від незайнятих інвалідів працездатного віку. Із 40,9 тис. безробітних інвалідів були працевлаштовані за направленням ДСЗ 12,182 тис. інвалідів, або майже 30% від зареєстрованих безробітних інвалідів, або 1,2% від незайнятих інвалідів. Із зазначеного числа працевлаштованих інвалідів 772 особи, або 6%, були працевлаштовані як приватні підприємці, вони отримали одноразову допомогу по безробіттю та пройшли навчання із засад підприємницької діяльності. У громадських роботах та інших роботах тимчасового характеру взяли участь 2,46 тис. безробітних, або 6% від загального числа безробітних. 4,281 тис. безробітних інвалідів, або 10%, були направлені на професійне навчання. Таким чином, державна служба зайнятості працевлаштувала на відкриті вакансії 11,44 тис. безробітних інвалідів, або 28% від зареєстрованих безробітних та 1,2% від незайнятих інвалідів. Нові робочі місця фізичних осіб підприємців створені для 772 інвалідів, або 1,8% від загального числа безробітних, 0,08% – від незайнятих. Це вкрай скромні результати, враховуючи потребу у сприянні зайнятості майже мільйона осіб [3].

Фонд соціального захисту інвалідів має таку інформацію щодо планів та фактичних показників створення робочих місць на підприємствах, які отримують допомогу (таблиця 1).

Таблиця 1

Створення роботодавцями робочих місць для працевлаштування інвалідів за рахунок коштів ФСЗІ за всіма напрямками фінансування (у тому числі, навчання та перекваліфікація інвалідів)

Рік створення робочого місця	План створення робочих місць (од.)	Кількість створених робочих місць (од.)	% виконання плану
2012	432	437	101,2
2013*	627	370	59,0
2014*	359	57 (станом на 01.09.2014)	15,9

Джерело: [4, с.17].

Причиною, яка стримує створення робочих місць за рахунок коштів ФСЗІ у 2013–2014 роках, є відсутність рішень щодо доцільності надання фінансової допомоги, дотацій, позик підприємствам та організаціям ГОІ за рахунок коштів ФСЗІ у 2013 році. Так, у 2013 році ФСЗІ створив 370 робочих місць, що становить 0,04% від незайнятих інвалідів. При цьому варто врахувати, що служба зайнятості направляє безробітних інвалідів на підприємства інвалідів, які отримують підтримку від ФСЗІ.

Отже політика сприяння зайнятості інвалідів є неспроможною забезпечити інвалідів робочими місцями, оскільки при потребі працевлаштувати 950 тис. незайнятих інвалідів, або 64% від всіх інвалідів працездатного віку, працевлаштовується 12,552 тис. інвалідів, або 1,3 % від потреби. При цьому кількість новостворених робочих місць мізерна – 1142 робочих місця, або 0,1 % від потреби, з яких переважають робочі місця приватних підприємців – 772, або 67% від загального числа новостворених робочих місць.

Щодо можливості інвалідів створити власне підприємство, то 307 підприємств громадських організацій інвалідів станом на 01.07.2014 року, що реалізували права на отримання податкових пільг. Це є дуже низьким показником у порівнянні з кількістю інвалідів та їх громадських організацій в Україні. Тому популяризація переваг та податкових пільг є важливим чинником реалізації прав інвалідів на працю. Отримання пільг для роботи підприємств громадських організацій інвалідів можливе за наступними видами податків: з податку на прибуток підприємств (пункт 154.1. статті 154 Податкового кодексу України); з податку на додану вартість (пункт 197.6. статті 197 та пункту 8 підрозділу 2 розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України); з податку на землю, з урахуванням підпункту 282.1.7. пункту 282.1. статті 282 розділу XIII „Плата за землю” Податкового кодексу України.

Основні умови надання пільги зі сплати податку на прибуток підприємств: протягом попереднього звітного (податкового) періоду кількість інвалідів, які мають на таких підприємствах і організаціях основне місце роботи, становить не менш як 50 % середньооблікової чисельності штатних працівників облікового складу; фонд оплати праці таких інвалідів становить протягом звітного періоду не менш як 25 % суми загальних витрат на оплату праці.

Разом з тим у Порядку надання дозволу на право користування пільгами з оподаткування для підприємств та організацій громадських організацій інвалідів з 2007 р. міститься розширений перелік вимог, який, крім двох вищезазначених, включає суму витрат підприємства, організації з переробки (обробки, інших видів перетворення) сировини, комплектувальних виробів, складових частин, інших покупних товарів (послуг), які використовуються для виготовлення товарів (надання послуг) безпосередньо підприємствами, організаціями, і становить не менш як 8 відсотків ціни постачання таких виготовлених товарів (наданих послуг); розмір середньомісячної заробітної плати в еквіваленті повної зайнятості інвалідів, які мають на підприємствах, в організаціях основне місце роботи, повинен бути не менше законодавчо встановленого розміру мінімальної заробітної плати; виконання підприємствами, організаціями рішень Мінсоцполітики та обласних, Київської та Севастопольської міських держадміністрацій, Міністерства соціальної політики Автономної Республіки Крим (крім підприємств, організацій, які звернулися вперше).

Зважаючи на численні звернення громадських організацій інвалідів та їх окремих представників, Кабінет Міністрів України постановою від 11 лютого 2015 року № 49 спростив Порядок надання дозволу на право користування пільгами з оподаткування для підприємств та організацій громадських організацій інвалідів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 08.08.2007 № 1010. Зокрема, Постановою скасовано обов'язкове застосування критерію, який передбачає можливість отримання пільги у випадку, якщо витрати підприємства на переробку сировини, складових частин, інших покупних товарів, які використовуються для виготовлення продукції безпосередньо підприємствами, становить не менш як 8% ціни постачання таких товарів. Згідно зі змінами, така норма застосовуватиметься лише для отримання пільги у вигляді звільнення від сплати ПДВ та не враховуватиметься при розгляді питання надання пільги із сплати податку на прибуток підприємства та плати за землю. Згідно з документом, дозвіл на право користування пільгами з оподаткування для підприємств та організацій громадських організацій інвалідів оформлюватиметься розпорядженням голови місцевої державної адміністрації.

Крім того, встановлено терміни для розгляду документів на отримання дозволу на право користування пільгами з оподаткування представниками місцевої влади. Зокрема, місцеві органи мають передавати пакети таких документів на затвердження в Мінсоцполітики України не менш, ніж за 15 робочих днів до початку кварталу, з якого підприємство планує отримати дозвіл. Впровадження в життя положень зазначеної постанови дозволить активізувати співпрацю між громадськими організаціями інвалідів, підприємцями, органами місцевої влади – фінансовими відділами відповідних адміністрацій та органами Державної фіскальної служби України.

Прикладом позитивного досвіду такої співпраці є робота місцевих органів влади Черкаської області. Так, 25.06.2014 регіональна комісія з питань надання державної допомоги підприємствам та організаціям громадських організацій інвалідів у Черкаській області розглянула право користування пільгами з оподаткування та інших матеріальних заохочень шести виробництв, де працюють люди з обмеженими можливостями. Відмову отримало лише об'єднання «Нью Рентал Груп» Жашківської міської громадської організації інвалідів «Нова надія – 2012», яке претендувало на 764 483 грн з Фонду соціального захисту інвалідів на купівлю двох легкових автомобілів KIA-Ріо з метою створення двох робочих місць для інвалідів. Комісія визнала таку пропозицію для підтримки інвалідів соціально недоцільною [5]

Однак інколи підприємствам громадських організацій інвалідів потрібно у суді доводити своє право на використання пільг. Наприклад, судова справа № 2а/2470/3397/11, що тягнеться з 2012 року. Поряд з позитивними прикладами є приклади використання пільг не за призначенням. Це випадок виділення трьох земельних ділянок підприємству “Укрмедінвальпром” Чернігівської міської громадської організації інвалідів “Благочин 2000” для будівництва ряду торгових павільйонів [6].

Для вибору найбільш ефективних важелів сприяння зайнятості інвалідів доцільно оцінити їх ефективність. Витрати на заповнення вакансій за направленням ДЗС є мінімальними і пов'язані із загальними адміністративними видатками центрів зайнятості. У цьому випадку основні видатки на створення робочих місць уже здійснив роботодавець. Витрати на відкриття безробітними підприємницької

справи також невисокі, оскільки передбачають перетворення інструменту соціального захисту (допомоги по безробіттю) на інвестицію у робоче місце підприємця (умовно можна обрахувати витрати за цим видом допомоги з врахуванням мінімального розміру допомоги по безробіттю у 2013 році близько 900 грн/міс. Відповідно видатки на створення робочого місця ФОП становлять майже 11 тис. грн, або 8,5 млн грн для 772 інвалідів [3]). Отже, ефективність видатків на створення робочих місць можна представити так.

Таблиця 2

Ефективність інструментів сприяння зайнятості інвалідів у 2013 році

Інструмент	Вакансії та новостворені робочі місця	Загальні видатки	Видатки у розрахунку на одне робоче місце
Направлення на відкриті вакансії	11,44		
Одноразова допомога (ФОП)	772	8,5 млн грн	11 тис. грн
Допомога підприємствам інвалідів на створення робочих місць	370 (план – 627)	16,87 млн грн	45,6 тис. грн (план – 26,9 тис. грн)

Джерело: [4, с.18].

За порівняльними показниками ефективності інструментів зайнятості інвалідів допомога підприємствам інвалідів є найбільш витратною порівняно з іншими інструментами. Працевлаштування на відкритому ринку праці є найбільш ефективним інструментом, оскільки передбачає мінімальні видатки держави. Досить ефективним є надання одноразової допомоги по безробіттю для відкриття підприємницької справи, оскільки передбачає використання страхових коштів і незначні видатки на навчання безробітних.

Висновки. Видатки на підтримку підприємств інвалідів щодо створення робочих місць мають велике соціальне та економічне значення. Всі інструменти підвищення зайнятості інвалідів пов'язані з економічними та ринковими ризиками. Навіть у період економічного зростання підприємства прагнуть мінімізувати витрати на робочу силу, тому 4-відсоткова квота для інвалідів не виконується. В умовах економічного спаду вірогідність працевлаштування інвалідів ще менша. Діяльність малого бізнесу (ФОП) пов'язана із великими ризиками, що фактично унеможливує забезпечення зайнятості інвалідів на таких підприємствах. Державна підтримка підприємств інвалідів мінімізує зазначені ризики, а тому варто особливу увагу приділяти програмам створення робочих місць. В процесі розробки і вдосконалення використання податкових пільг підприємствами громадських організацій, слід моделювати роботу підприємств після отримання пільг.

Література

1. Закон України «Про реабілітацію інвалідів в Україні» // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2006. – № 2-3. – Ст. 36.
2. Правова абетка для інвалідів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://esm.kharkov.ua/vidannya/pravova-abetka-dlya-invalidiv/>.
3. Офіційна інтернет сторінка Державної служби зайнятості [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.dcz.gov.ua/control/uk/statdatacatalog/list/category?cat_id=30543
4. Державна політика підтримки підприємств і громадських організацій інвалідів: моніторинг та оцінка / І. Сікора, Д. Черніков, К. Кульчицька ; [за редакцією І.Сікори]. – К. : ГО «Фундація «Відкрите суспільство», 2014. – 102 с.
5. Коваль В. Пільги для підприємств, де працюють інваліди, повинні мати соціальну доцільність [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.oda.ck.ua/?section=2&page=print&lng=ukr&id=1112498>.
6. Андрійченко І. Бізнес на інвалідах по Чернігівськи [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://nikorupciji.org/2013/05/16/biznes-na-invalidah-po-chernihivsky/>.

References

1. The Law of Ukraine "On the Rehabilitation of the Disabled in Ukraine" // Supreme Council of Ukraine (BD). 2006. № 2-3. Article 36.
2. "ABC Legal disabled" URL: <http://esm.kharkov.ua/vidannya/pravova-abetka-dlya-invalidiv/>.
3. The official internet page of the State Employment Service. URL: http://www.dcz.gov.ua/control/uk/statdatacatalog/list/category?cat_id=30543
4. Government policy to support enterprises and public organizations of disabled persons: Monitoring and Evaluation / I.Sikora, D.Chernikov, K. Kulchytska; [Edited I.Sikory]. Kyiv, NGO "Foundation" Open Society ", 2014. 102 c.
5. Koval V. Benefits for companies employing disabled people should have social expediency. URL: <http://www.oda.ck.ua/?section=2&page=print&lng=ukr&id=1112498>.
6. Andriychenko I. Business for disabled in Chernihiv. URL: <http://nikorupciji.org/2013/05/16/biznes-na-invalidah-po-chernihivsky/>.

Надійшла 16.04.2015; рецензент: д. е. н. Блінська Я. В.